

G perit, ab his noluit, ne arguendi eos autoritate amitteret.

NON enim alia scripsimus vobis, quæ legistis vel cognoscistis. Ea se dicit scribere quæ non solum literis cerneret, sed & operibus eius manifesta haberent, ut probaret ea quæ loquitur, gestis se implere, quibus vniuersum mens & propositum discitur. Spero autem quod usque ad finem cognoscetis, sicut & cognouistis nos ex parte, quia gloria vestra sumus, sicut & vos nostra in die domini IESU Christi. Proficere illos sperat, ex eo quod iam ceperant meliores effici cognito affectu circa se apostoli, & gloriabantur in eo velut filii in patre charissimo.

Vnde & Apostolus gloria suam videri testatur filios obaudientes, & tunc debere videri quando prodest, id est, in die iudicii dei. Hoc dicens, perseverandam monet. Et hac fiducia volueram prius venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis, & per vos transire in Macedonia, & iterum a Macedonia venire ad vos, & a vobis deducere in Iudæam. Hac fiducia emendata est vita illorum.

Iam enim & desiderare illos se significat, quos ante indignum erat videre. Plenam ergo gratiam habuissent de aduentu eius, quia imago est epistola: presentia autem veritas. Non est itaque oculos quia voluerat ire, & non iit. Intelligi enim vult esse aliquos inter eos quorum causa voluntatem suam non implevit, ut adhibita opera purificaretur. Hoc ergo cogitans nunquid leuitate usus sum? aut quæ cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me est est, non est? Quoniam dixit, Volueram venire ad vos: & non iit: idcirco nunquid leuitatem usus sum? inquit, quia vides quid dicit aliquid & non facit, leuitate uti. Ideo ne forte istud de apostolo arbitretur, hoc purgat: quia non istud leuiter, sed cum consilio fecit, ut non implet quod disposuerat. Aut nunquid quæ cogito, inquit, secundum carnem cogito? Qui enim secundum carnem cogitat, tunc non implet quæ disponit, quando aut personis amplioribus desert, aut certe lucris aut apparatus vincitur.

quod apostolus semper spreuit. Spiritualis autem tunc dispositum non implet, quando prouidentius aliquid pro salute animæ meditat: sicut & apostolus ideo non impleuit quod voluerat, ut per hoc ipsum meliores efficerentur, scientes ideo distulisse eum, quia quidam adhuc inter eos non se purificauerant a peccatis. Ut sit, inquit, apud me est est, non est. Hoc significat, quia non aliud egit quam sit agendum, quia utilitas anteponenda est voluntati. Hic sensus spiritualis est, Carnalis autem sensus sic mutatur, ut anteponat voluntatem utilitati. Fidelis autem deus, quia sermo noster non est, est & non. Hoc est quod dicit & ad Galatas, Si quæ destruxi, hæc eadem ædifico, prædicatorem me constituo. Ideo ergo fidelem in se dicit dei prædicationem. Nam hoc faciunt adulescentes. Frequenter enim, ne homines offendat, quæ vera sunt præmittit. Dei enim filius IESUS Christus qui in vobis est, qui per nos predicatus est, per me & Syllanum & Timotheum, non fuit est & non, sed est in illo fuit. Quæ tamen ad idoneos prædicatores pertinet, hoc debet esse ut sit apud illos est est, non est, ut non aliud faciat quam sciant utile. Quia enim frequenter aliud volumus quam est utile, ne voluntas vincat utilitatem, ideo apostolus voluntati suæ utilitatem præposuit, ne iret ad illos. In Christo enim IESU non fuit est & non, sed est in illo fuit: quia nunquam aliud voluit quam est utile. Semper enim voluntas eius cum utilitate est, nec immutatus est ut faceret inuitus sicut homo quod est utile, aut ut ambigeret de aliquibus, & mutaret voluntatem. Quotquot enim promissiones dei sunt, in illo est, & in illo amē deo ad gloriam per nos. Manifestum est quia semper in deo veritas est, hoc est amē, manifestata per Christum, post per apostolos prædicata ad gloriam dei, signorum virtutibus testimonium perhibentibus vera esse quæ promisit deus per Christum dominum nostrum. Gloria enim dei est cum ab illo omnia & per illud & in illo essedificantur. Qui autem confirmat nos vobiscum Christus dominus, & qui vixit nos deus, qui & signauit nos,

& dedit pignus spiritum in cordibus nostris. Christum dicit confirmare gentes in fide promissa Iudæis, quia ipse est qui fecit utraque vnum, id est, circumcisionem & præputium, in vno nouo homine faciens pacem. Dominus ergo confirmat, & deus qui vixit nos, id est, qui dedit gratiam honorificetiam, sicut dicit Petrus apostolus: Quia sumus inquit, genus regale, per vocationem spiritalem, cuius typus fuit in regibus Iudæorum. Qui & signauit nos dādo spiritum suum nobis pignus, ut non ambigamus de promissis eius. Si enim adhuc mortalibus spiritum suum credidit, dubium non est quia iam immortalibus addat gloriam. Vnum tamen opus dicit patris & filii, quia & Christum dicit confirmare & deum. Quem enim confirmat filius, confirmat & pater: cum datus spiritus pater, dat & filius: quia vniuersum est spiritus sanctus, sicut dicit ad Romanos: Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Quoniam ergo de perfectione hominis locutus est, trinitas hoc loco fecit mentionem. omnis enim summa perfectionis in trinitate consistit.

EGO vero testem deum inuoco super animam meam, quod parcens vobis non veni Corinthi. Nunc manifestat quia causa cum voluisset ire ad illos, distulit, ut tunc iret quando iam prope omnes emendatos inueniret. His enim nunc loquitur, qui videbatur se velle corrigere, sed opera non dabant ut hoc impleverit. Quia ergo corrigere illos necesse erat, iter suum ad illos conuertit, ne contristaret multos, & hoc fuit illis parcere. Quod ut mentibus eorum comendaret, deum testem dat, ne putarent se indignos esse, & contemni ab illo: quo cōperto, ut presentiam eius mererentur, emendaret se. Non quod dominemur fidei vestre, sed adiutores sumus gaudii vestri. Fide enim statis. Quoniam fides non necessitatis, sed voluntatis res est: ideo dicit, Non quod dominemur fidei vestre. Dominatus enim necessitatis causa est. Sed adiutores sumus, inquit, gaudii vestri, hoc est, quia sicut in malo opere tristitia est, ita & in emendatione gaudium. Huius gaudii adiutores sumus, inquit, quia volentibus eis emendare se, offerunt commonitiones, ut quod velle cœperant, possent implere.

CAPVT SECVNDVM.

DE CREVI autem hoc apud me, ne iterum in tristitia veniē ad vos. Apertum est quia ideo noluit ire, ne forte corripens paucos, multos contristaret, ipse etiam contristatus. Compatiuntur enim omnia membra vniuersi moerore. Si enim ego contristo vos, & quis est qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me? Hoc dicit quia non vult eos contristare, sed quia peccatis studuerat, necesse erat illos contristari inuito apostolo: ita tamen, ut decetero obaudiētes satisficerent eos qui contristabantur cum eis: ut qui corripiedo contristauerat eos, lætaretur ex his dum corriguntur. Ideo & scripsi hoc ipsum, ne cum venissem, tristitia haberem a quibus oportuerat me gaudere, certum habes quia meum gaudium omnium vestrum est. Idcirco dicit hæc se scripsisse ut postea veniens non esset unde contristaretur sublati vitiis, sed gauderet cum eis quasi cum charissimis filiis: ut quia ab infidelibus tribulationibus afficiebatur, ab his utique gauderet qui crederant. Gaudium enim apostoli, purificatio est populi. Ideo enim gaudet, quia vituperatio non est in eis quos simul oportet gaudere. Nam ex multa pressura & angustia cordis scripsi vobis per multas lachrymas, non ut contristemini, sed ut cognoscatis charitatem quam habeo abundanti in vobis. Manifestum est quia quando hoc affectu quis aliquem corripit, ut plus illo doleat peccatis eius: non utique ut illum contristet corripit, sed ut ostendat illi quo amore diligat eum. Qui enim non hoc affectu corripit, fratre contristat. Insultat enim qui non condolet fratri. Si quis autem contristauit, non me contristauit, sed ex parte, ut non onere vos oēs. Oēs

Gala. 2.